

⁴ Пирожков В. Ф. Криминальная психологии. Психология подростковой преступности. — М., 1998. — С. 40-41.

⁵ Литвин А. П. Борьба органов внутренних дел с незаконным обладанием предметами вооружения. Уголовно-правовые и криминологические вопросы. — Киев, 1990. — С. 10.

Түйін

Аталған мақалада Қазақстан Республикасында қарудың заңсыз айналымы үшін қылмыстық жауаптылықтағы жас шамасын төмендету мәселесі қаралады.

Resume

In given article it is considered questions on lowering of age of the criminal liability for weapon illegal circulation in Republic Kazakhstan.

Шәкенов А. О., ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды заң институтының криминалистика кафедрасының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, доцент

ҚЫЛМЫСТАРДЫ ТЕРГЕУДЕ КРИМИНАЛИСТИКАЛЫҚ ТЕХНИКАНЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Азаматтардың әлеуметтік және экономикалық өмір саласындағы бірде-бір міндеттері шешілмейтін ғылымның тікелей өндірістік күшке айналдыра алатын өркендеуші орнын анықтау барысында оны дамыту мақсаты мен міндеттеріне қатысты мәселелерге ерекше көңіл бөлінеді. Криминалистика ғылымының пайда болуының өзі кезінде қылмыстарды тергеу, ашу және алдын алудағы ғылыми әдістердің қажеттілігімен шартталған. Осы қажеттілікті қамтамасыз ету алғашқы күннен бастап криминалистиканың қызметтік міндеті айналып, оның даму заңдылықтарын анықтады.

Қылмыстарды толық, жан-жақты, шынайы тергеу және тез арада ашу барысында ғылым мен техниканың озық тәжірибесін, заманауи инновациялық технология мүмкіндіктерін жетік пайдалану мәселелерін дамыту криминалистика, оның ішінде криминалистикалық техниканың басты міндеттерінің бірі болып табылады.

«Криминалистикалық техника» деген сөз тіркесі әдебиеттерде және практикада екі мағынада қолданылады: біріншіден, криминалистика ғылымының бір бөлігінің аты ретінде, екіншіден қылмысты тергеген кезде қолданылатын арнайы техникалық құралдар, әдістер мен тәсілдер ретінде¹. Қазіргі уақытта криминалистика ғылымының бір бөлімі болып келетін криминалистикалық техника деп «ғылыми негіздер жүйесін және соған негізделе отырып, қылмыстың алдын алып, тергеп және әшкерелеу мақсатында дәлелдемелерді жинау, зерттеу, пайдалану үшін қолданылатын, техникалық құралдар

мен әдістерді көрсететін криминалистиканың тарауын айтамыз»². Бұл анықтамада алдымен, дәлелдемелермен жұмыс жасау әдістемелері, құралдары және тәсілдеріне негіз болатын, ғылыми негіздер жүйесіне ерекше көңіл аударылып отыр.

Криминалистиканың тарауы ретінде, криминалистикалық техника тиісті техникалық құралдарды және техникалық-криминалистикалық әдістер мен тәсілдерді қамтиды. Кейінгісі техникалық құралдармен жұмыс жасау ережесі мен қимылдау жүйесімен бірге, аталмыш техникалық құралдарды қылмыс тергегенде қолдану кезіндегі криминалистикалық мәселелерді шешу тәсілдерін көрсетеді.

Қазіргі замаңғы жаратылыс тану, математика, механика, кибернетика және басқа да ғылымдардың жетістіктеріне сүйене отырып, криминалистикалық техника салалары қылмыс іздерінің пайда болу механизмін, олардың белгілерін жан-жақты сипаттау нәтижесінде, бір бірімен және криминалистиканың басқа да бөлімдерімен, оның ішінде жалпы теориямен, заты, жүйесі және әдісі туралы іліммен, идентификация және диагностика теориясымен, тергеу әрекеттерінің тактикасымен, қылмыстың бөлек түрлерін тергеу әдістемесімен әрекеттеседі.

Азаматтардың заңды мүдделерін бұзбау, олардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндірмеу, мағұматтарды табу көздерін бұрмаламау сияқты қылмыстық іс жүргізуде, жедел іздестіру шараларында, сот мәжілісінде криминалистикалық техниканы заңды түрде қолданудың жалпы принциптерімен қатар, осы құралдар мен әдістерді дұрыс және нәтижелі қолданудың объективті талаптары болады.

Бірінші талап ретінде техникалық-криминалистикалық құралдар мен әдістердің ғылыми беріктілігі мен тәуелсіздігі жүреді. Әрбір техникалық құрал, өзінің қолдану әдістемесіне қарай, міндетті түрде ғылыми мағұматтарға негізделіп, жетік білетін органдармен сыналып, қылмыстық іс жүргізу, жедел іздестіру және сараптама практикасына ұсынылу қажет. Осының арқасында, техникалық-криминалистік құралдар мен әдістер дұрыс мағұмат алу жолын қамтамасыз етіп, ол өз алдына қылмыстық іс бойынша шындыққа жеткізеді.

Барлық субъектілермен криминалистикалық техниканы сапалы қолдану ретіндегі екінші талапты іске асыру — техникалық-криминалистік құралдар мен әдістерді дұрыс қолданып, білікті болуды жүктейді, қылмыстық іс жүргізу заңының талаптары болып келетін толықтылық, жанжақтылық және дұрыстылық байқатуды қажет етеді. Жоғарыдағы талаптар Қазақстан Республикасы ПМ-нің тиісті нормативтік нормалармен реттелген.

Үшінші талап ретінде құралдарды қолдану ережесін, жағдайын және нәтижесін міндетті түрде тергеу хаттамаларында, сот әрекеттерінде, криминалистік зерттеулер қорытындыларында, алдын-ала зерттеу материалдарында көрсету болып табылады, яғни, техникалық құралды қолдану фактісі анықталып, оның көмегімен алынған ақпаратқа баға беріледі және осы ақпаратты қандай да бір техникалық құралдарды қолдану арқылы тексеру жағдайлары жасалады.

Криминалистикалық техника әдістері мен құралдарының жетіліп, әрі қарай өркендеуі — ғылыми-техникалық прогрестің тікелей ықпалына байланысты екендігін ескере отырып, осы саладағы жаңа инновациялық технологияларды дамытудың бастамашылық бағыттарын атап өтуге болады.

— біріншіден, оқиға болған жерде, яғни, дала жағдайларында пайда болған материалдық дәлелдемелермен жұмыс істеу үшін қолданылатын техникалық құралдарды жетілдіру және жаңасын құрастыру;

- екіншіден, қайнар көзі адам болып келетін вербалды ақпаратты бекіту техникалық құралдарын жетілдіру болып табылады;
- үшіншіден, қылмысты ашу және тергеу кезінде қолданылатын ақпаратты жинау, сақтау, жүйелеу, іздеу және беру процесін автоматтандыру;
- төртіншіден, сот сараптамасын жүргізгенде заттық дәлелдемелерді зерттеуді автоматизациялау. Бұл алдымен зерттеудегі объектілер туралы қосымша ақпарат ала алатын жаңа аналитикалық аппаратурамен жабдықтауға қатысты. Электромагниттік, иістік, дыбыстық іздер және микрообъектілермен жұмыс жасауға арналған бекіту және ажырату аспаптарын ойлап табу да жатады.

Заманауи ғылыми-техникалық жетістіктер қылмыстарды тергеуде ғылыми білімдерді пайдалану қарқынын өсіру қажеттілігі мен мүмкіндігін алдын ала белгілеп отыратыны сөзсіз. Осылайша, дәлелдеу субъектілерімен қолданылатын ғылыми білім жүйесіндегі елеулі рөл — криминалистикалық ғылым қағидаларының, оның ішінде тарауларының бірі криминалистикалық техника ережелерінің негізінде дайындалып, қылмыспен күрес тәжірибесіне енгізілетін техникалық-криминалистикалық әдіс-құралдарға тиесілі болып табылады.

¹ Белкин Р. С. Курс криминалистики. – 3-е изд. допол. — М., 2001. — 187-190-бб.

² Шәкенов А. О. Криминалистика. Оқулық. — Астана, 2008. — 36-б.

Резюме

Существенная роль в структуре научного знания, применяемого субъектами доказывания, принадлежит технико-криминалистическим средствам и методам, разрабатываемым и внедряемым в практику борьбы с преступностью на основе положений криминалистической науки и в частности такого ее раздела, как криминалистическая техника.

Resume

In the given scientific article is the shown of the essential role in the structure of scientific knowledge applied by subjects of proof, belongs to technical and criminalistics means and the methods developed and introduced in practice of struggle against criminality on the basis of criminalistics science and in particular of its such section, as criminalistics techniques.